

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет фізичного виховання і спорту

Кафедра теорії і методики спорту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **Удосконалення техніко-тактичних дій хокеїстів на
основі моделювання ситуативних завдань**

Студента II курсу групи МСОФК

Освітньої програми: Фізична культура і спорт

Спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура і спорт)

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Ступеня вищої освіти магістра

Бакума Сергія Вікторовича

Науковий керівник: доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент **Богуславська В.Ю.**

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2023 рік

АНОТАЦІЯ

Бакум Сергій Вікторович

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ ХОКЕЇСТІВ НА ОСНОВІ МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

Кваліфікаційна робота ступеня вищої освіти магістра спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура і спорт) – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2023.

У процесі аналізу існуючих у теорії та практиці хокею методик індивідуальної тактико-технічної підготовки хокеїстів було встановлено, що на етапі попередньої базової підготовки навчання ігровим прийомам здійснюється з переважанням систематичних повторень базових технічних прийомів у найпростіших умовах. Через усталений диференційований підхід до індивідуальної тактико-технічної підготовки юних хокеїстів у тренувальних вправах часто не враховується взаємозв'язок між ігровим прийомом та його призначенням до тієї чи іншої ігрової ситуації.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань.

Методи дослідження: визначалися багатоплановістю дослідницьких задач. Комплекс методів включав: теоретичний аналіз даних науково-методичної літератури; аналіз програмного матеріалу; педагогічне спостереження; педагогічне тестування; моделювання; педагогічний

експеримент; математико-статистичну обробку отриманих даних з подальшою їхньою логічною інтерпретацією.

В результаті проведеного дослідження було вперше виявлено особливості реалізації індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років ; розроблено та теоретично обґрунтовано модель побудови вправ на основі оцінки та аналізу індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів; розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику навчання індивідуальних тактико-технічних дій юних хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань, що включають зіставлення наочно-інформаційних образів рухів та зміст мінімальних ігрових ситуацій.

Практична значущість роботи полягає у тому, що полягає у можливому використанні моделі побудови вправ із змістом ситуативних завдань, сформованих на основі оцінки та аналізу індивідуальних ігрових дій та спрямованих на навчання індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років .

Після закінчення формульовального етапу педагогічного дослідження середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи був кращим порівняно з контрольною групою на 2,41 с ($p < 0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 6,60 с ($p < 0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 2,98 м ($p < 0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,95 с ($p < 0,05$), стрибка у довжину – на 23,41 см ($p < 0,05$).

Ключові слова: хокеїсти, техніко-тактичні дії, ситуативні завдання, технічна підготовленість.

ANNOTATION

Serhiy Viktorovych Bakum

IMPROVEMENT OF TECHNICAL AND TACTICAL ACTIONS OF HOCKEY PLAYERS BASED ON THE SIMULATION OF SITUATIONAL TASKS

Qualification work for the degree of higher education of the master of specialty 014 Secondary education (Physical culture and sports). - Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi. Vinnytsia, 2023.

In the process of analysis of the methods of individual tactical and technical training of hockey players existing in the theory and practice of hockey, it was established that at the stage of initial training, learning game techniques is carried out with a predominance of systematic repetitions of basic technical techniques in the simplest conditions. Due to the established differentiated approach to the individual tactical and technical training of young hockey players, the relationship between the game technique and its purpose for a particular game situation is often not taken into account in training exercises.

The purpose of the study: to theoretically substantiate and experimentally verify the effectiveness of the method of teaching individual tactical and technical actions of 10-11-year-old hockey players based on the construction of situational tasks.

Research methods: were determined by the multifaceted ness of the research tasks. The complex of methods included: theoretical data analysis of scientific and methodical literature; analysis of program material; pedagogical observation; pedagogical testing; modeling; pedagogical experiment; mathematical and statistical processing of the received data followed by their logical interpretation.

As a result of the conducted research, the peculiarities of the implementation of individual tactical and technical actions of 10-11-year-old hockey players were revealed for the first time; developed and theoretically substantiated model of construction of exercises based on assessment and analysis of individual tactical and technical actions of hockey players; the method of teaching individual tactical and technical actions of young hockey players 10-11 years old was developed, theoretically substantiated and experimentally verified based on the construction of situational tasks, which include the comparison of visual and informational images of movements and the content of minimal game situations.

The practical significance of the work lies in the possible use of a model of building exercises with the content of situational tasks, formed on the basis of evaluation and analysis of individual game actions and aimed at teaching individual tactical and technical actions of hockey players 10-11 years old.

After the end of the formative stage of the pedagogical research, the average indicator of dribbling the ball, going around the uprights, hitting the goal of the hockey players of the experimental group was better compared to the control group by 2.41 s ($p < 0.05$), dribbling, passing the ball into the goal – by 6.60 s ($p < 0.05$), long throw of the ball with a stick – by 2.98 m ($p < 0.05$), shuttle run 6x9 m – by 0.95 s ($p < 0.05$), long jump - by 23.41 cm ($p < 0.05$).

Keywords: hockey players, technical and tactical actions, situational tasks, technical readiness.

ООТ – основні опорні точки

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1	13
ПРОБЛЕМА ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ХОКЕЇСТІВ.....	13
1.1. Особливості початкового навчання ігровим прийомам юних хокеїстів	13
1.2. Роль наочно-інформаційних образів у діяльності	17
хокеїстів.....	17
1.3. Значення ігрової діяльності у підготовці хокеїстів	21
Висновки до розділу 1.....	24
МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	27
2.1. Характеристика методів дослідження.....	27
2.2. Організація дослідження	32
РОЗДІЛ 3	35
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ	
УДОСКОНАЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ	
ХОКЕЇСТІВ 10-11 років НА ОСНОВІ КОНСТРУЮВАННЯ	35
СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ	35
3.1. Методика удосконалення індивідуальних техніко-тактичних дій	
хокеїстів 9-10 на основі конструювання ситуативних	35
завдань на етапі попередньої базової підготовки	35
3.2. Вплив експериментальної методики на показники технічної	
підготовленості хокеїстів.....	48
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	67
Додаток А.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний хокей вимагає від спортсменів вміння застосовувати широкий спектр технічних та тактичних прийомів у тренувальних та змагальних умовах, обумовлених наявністю знань про способи ведення спортивної боротьби [44].

Фахівці відзначають, що успішність в ігровій діяльності залежить не тільки від сформованості у гравців уявлення про структуру руху, вміння стабільно виконувати їх, а й від знань специфічних ігрових умов. Гравцям необхідно виконувати велику кількість індивідуальних та групових дій в одиницю часу, оперативно та раціонально приймати рішення у складних неоднозначних ситуаціях [43, 56].

Проте спостереження за діяльністю змагань юних хокеїстів показують, що гравці часто використовують однакові прийоми в різних ігрових ситуаціях або вичікують, поки ігрова ситуація буде відповідати тим діям, які вони звикли використовувати у тренувальних умовах.

Виникає проблемна ситуація, яка виявляється у тому, що часто гравці неправильно розцінюють ігрові ситуації та приймають нераціональні рішення, що призводить до недостатньої стабільності та варіативності індивідуальних процесів. У цьому аспекті сприйняття, уявлення рухової дії та ігрової ситуації мають важливе значення для ефективної реалізації ігрових та тренувальних завдань.

Постановка ситуативних завдань у процесі тактико-технічної підготовки спортсменів дозволяє більш предметно розглядати ігрову діяльність, екстраполювати структуру дій на структуру гри. Крім цього, вирішується проблема диференційованості змісту ігрової діяльності, що відображається в підручниках зі спортивних ігор розділами техніки та тактики ігри.

Таким чином, якщо тренер не допоможе гравцеві сформувати уявлення про логічний простір гри, що визначають окремі завдання ігрової діяльності та осмислення ситуативних завдань, що виникають при цьому, разом зі способами їх рішення, то гравець підсвідомо формуватиме їх сам методом «попутного навчання» в ході самої гри. На думку Ю.М. Макарова [33], подібний підхід до навчання призводить до безконтрольного та некерованого придбання ігрового досвіду. Результати такого навчання уривчасті та безсистемні, при цьому сам процес навчання займає довгий час.

Варто зазначити, що, з одного боку, у спеціалізованій літературі є досить велика науково-методична база, що забезпечує зростання індивідуальної майстерності хокеїстів різної кваліфікації, у тому числі на етапі попередньої базової підготовки, а з іншого – відзначається недостатністю наукових та методичних розробок з питань навчання індивідуальним тактико-технічним діям юних хокеїстів з урахуванням ситуативності ігрової діяльності.

Таким чином, реферативний огляд літературних даних свідчить про існування протиріч на:

- соціально-практичному рівні: між високою якістю освоєння юними хокеїстами базових технічних прийомів та низькою ефективністю їх застосування у змагальній діяльності, обумовленою недостатністю знання, способів вирішення ігрових завдань у специфічних ігрових умовах;
- науково-методичному рівні: між високою значимістю орієнтовного компонента дій у змагальній діяльності хокеїстів та недостатністю науково-методичних розробок з питанням навчання індивідуальних тактико-технічних дій юних хокеїстів, що враховує ситуаційну складову.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Виконання магістерської роботи передбачається згідно теми «Організаційно-методичні засади програмування тренувального процесу кваліфікованих та

висококваліфікованих спортсменів» на 2021-2025 рр. (номер державної реєстрації 0121U109550) плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань.

Завдання дослідження:

1. Визначити шляхи підвищення ефективності індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років .

2. Розробити та теоретично обґрунтувати модель побудови вправ на основі оцінки та аналізу індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів.

3. Розробити методику навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань та експериментально перевірити ефективність її застосування.

Об'єкт дослідження: тактична та технічна підготовка хокеїстів 10-11 років .

Предмет дослідження: методика навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань.

Методи дослідження: визначалися багатоплановістю дослідницьких задач. Комплекс методів включав: теоретичний аналіз даних науково-методичної літератури; аналіз програмного матеріалу; педагогічне спостереження; педагогічне тестування; моделювання; педагогічний експеримент; математико-статистичну обробку отриманих даних з подальшою їхньою логічною інтерпретацією.

Наукова новизна:

- вперше виявлено особливості реалізації індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років;
- вперше розроблено та теоретично обґрунтовано модель побудови вправ на основі оцінки та аналізу індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів;
- вперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику навчання індивідуальних тактико-технічних дій юних хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань, що включають зіставлення наочно-інформаційних образів рухів та зміст мінімальних ігрових ситуацій.

Практична значущість роботи полягає у можливому використанні моделі побудови вправ із змістом ситуативних завдань, сформованих на основі оцінки та аналізу індивідуальних ігрових дій та спрямованих на навчання індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років .

Особистий внесок здобувача полягає в систематизації науково-методичної літератури, доборі методів теоретичного та емпіричного рівнів дослідження, організації і проведенні педагогічного дослідження, аналізі отриманих емпіричних даних, написанні розділів кваліфікаційної роботи, висновків.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні теоретичні положення дослідження кваліфікаційної роботи оприлюднені на XIV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та фізична реабілітація в сучасному суспільстві» (Вінниця, 2023), матеріали опубліковані в збірнику наукових праць.

Осяг і структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури, додатків. Дипломна робота викладена на 68 сторінках друкованого тексту, включає 3 таблиці, 3 рисунка, 60 джерел літератури.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ХОКЕЇСТІВ

1.1. Особливості початкового навчання ігровим прийомам юних хокеїстів

Хокей є одним з найбільш улюблених суспільством олімпійських видів спорту, який широко культивується у багатьох країнах світу. Його популярність та привабливість пов'язані з великою видовищністю, динамізмом боротьби протиборчих команд, швидкою зміною емоційно насичених ігрових епізодів та ситуацій, великою кількістю і жорсткістю контактних силових єдиноборств, з демонстрацією хокеїстами великого складного арсеналу техніко-тактичних дій в атаці та обороні, у тому числі в екстремальних умовах [27, 35].

Все це свідчить про високі вимоги до змагальної діяльності та визначає особливості її структури та змісту. Вся ігрова діяльність здійснюється в русі в інтервальному режимі.

Виконання техніко-тактичних прийомів гри в екстремальних умовах, пов'язаних із щільною опікою та жорсткістю силових єдиноборств, вимагає великої мужності та сприяє вихованню у хокеїстів високого рівня вольових якостей: сміливості, рішучості, наполегливості, ініціативи та цілеспрямованості, а також розвитку здатності керувати своїми емоціями [36, 37].

Тактика хокею передбачає єдність індивідуальних та колективних дій. Рівень колективних взаємодій визначає клас гри команди. Водночас колективність дій не заперечує, а сприяє прояву індивідуальної майстерності

кожного хокеїста, розкриттю його творчих здібностей та їх розумного використання під час матчу. Ця особливість свідчить про великі можливості хокею як потужного засобу виховання таких важливих якостей, як оперативне мислення, колективізм, товариство [39, 40, 41].

Успішність ігрової діяльності у хокеї багато в чому залежить від різноманіття технічного арсеналу гравців та можливості реалізацій технічних прийомів у складних ігрових ситуаціях, в умовах протидії суперників та наростаючої втоми. У процесі ігрової діяльності суворі просторово-часові межі рухових прийомів хокеїстів, спричинені потребою своєчасною реакцією на ігрову ситуацію та обмежені правилами змагань, встановлюють питання навчання руховим діям, домінуючим у багаторічній підготовці спортсменів [48].

На сучасному етапі розвитку теорії та методики хокею питання навчання юних хокеїстів руховим прийомам представлені досить різнобічно. На думку багатьох дослідників, від правильності виконання біомеханічної структури рухових дій залежить результативність гравця. Щодо технічного вдосконалення, то воно спрямоване на засвоєння техніки багатьох спеціально-підготовчих вправ, що призводить до швидкого засвоєння техніки веслування і забезпечення весляру можливості користуватися різними варіантами техніки в залежності від умов конкретних змагань [49, 50].

Техніка хокеїста характеризується раціональністю використання рухів окремих частин тіла або всього тіла в сукупності, спрямованих на вирішення рухових завдань. Тактична підготовка хокеїста спрямована на вивчення та розробку тактичних варіантів ведення гри; навчання розподілу сил на майданчику; вивчення особливостей ведення гри суперниками; розробку індивідуальних техніко-тактичних дій в умовах змагання [52].

Застосовані гравцем в умовах протидії суперником індивідуальні, групові та командні дії характеризують спосіб ведення спортивної боротьби. Усі технічні прийоми є засобом втілення у дії уявних планів гравців у процесі ігрової діяльності для вирішення тактичних завдань. Тактичні дії, у свою чергу, визначають способи ведення гри [55].

Змагальна діяльність у хокеї здійснюється у умовах частоті зміни ігрових ситуацій, що викликає потребу у гравців застосовувати рухові дії з урахуванням їх особливостей. Незважаючи на цю специфіку гри, розкриваючи особливості тактико-технічної підготовки гравців, багато наукових досліджень засновані на первинному формуванні моторного (рухового) компонента, які зведені до формування на ранніх етапах підготовки рухових умінь та за допомогою багаторазових повторень до вищого ступеня технічного оснащення – рухових навичок [5].

В існуючій нині системі підготовки хокеїстів-початківців навчання руховим діям практикується переважно на ранніх етапах спеціалізації. Саме початковий етап навчання багато в чому є визначальним для підготовки у подальшому гравця високого рівня. В процесі підготовки юних хокеїстів висуваються високі вимоги до рухового оснащення, наповненого різними руховими діями, здійснюваними в умовах підвищеної рухової координації у поєднанні з високою інтенсивністю рухів.

Опанування основою техніки здійснюється на етапі попередньої базової підготовки навчання за допомогою вправ шляхом багаторазового виконання окремих фаз та прийомів загалом у спрощених умовах. Ніконов Ю.В. [41] у своїй роботі зазначає, що під час навчання техніці хокею не потрібно намагатися за короткий відрізок часу освоїти якнайбільше технічних прийомів. Спочатку потрібно досить добре освоїти один прийом, а далі вже переходити до наступного, складнішого. При навчанні технічним прийомам важливо

дотримуватися оптимальної кількості повторень вправ з відповідними інтервалами відпочинку.

Доцільно використовувати на даному етапі навчання маленькі за розміром м'ячі або м'ячі стандартного радіусу з невеликим отвором у центрі для її полегшення. Таким чином, слід наголосити, що етап попередньої базової підготовки навчання є важливим під час закладання технічного арсеналу дій. За допомогою застосування правильно підібраного спеціального інвентарю можна значно підвищити ефективність процесу технічної підготовки початківців хокеїстів.

Ключовою особливістю юних хокеїстів в тренувальному процесу є бажання якнайшвидше пограти в рухливі ігри або хокей за умови недостатнього знання про правила та закономірності гри [2].

На нашу думку, застосовувані тренерами-практиками у процесі підготовки засоби та методи носять монотонний характер, які не викликають інтересу юних хокеїстів, що стає підставою для зниження продуктивності процесу підготовки. Ми вважаємо, що для підвищення інтересу до заняття та підвищення ефективності тренувального процесу вони повинні відрізнятися підвищеним емоційно забарвленим фоном.

Таким чином, незважаючи на тісну сполученість техніки хокеїстів з іншими видами підготовки (фізична, психологічна, тактична, ігрова, теоретична) багато в чому визначальними є рівень професійної майстерності гравців. Наукові дослідження вказують на актуальність підходу, що передбачає собою чітке диференціювання в тактико-технічній спрямованості, що виражається у навчанні техніці рухів, а потім тактиці.

1.2. Роль наочно-інформаційних образів у діяльності хокеїстів

Ігрові види спорту мають специфічну особливість, яка полягає у різноманітності, складності та непередбачуваності ігрових ситуацій у змагальній діяльності.

Успіх у командно-ігрових видах спорту значно залежить від сформованості у гравців уявлень про структуру ігрової діяльності (на основі розвинених когнітивних функцій спортсмена, компетенції тренера, ігрової практики), що включають знання про мікро- та макро-епізоди змагальної діяльності [4].

В умовах різноманіття ігрових ситуацій спортсмен має вміти прогнозувати хід подій, що розвиваються, на майданчику за допомогою ситуаційних уявлень, тобто об'єктивне регулювання тактико-технічних прийомів хокеїстів можливо лише в умовах попереднього подання тієї чи іншої ігрової ситуації на основі сприйняття реальності наочно інформаційних образів хокеїстів (ситуаційні уявлення) [5].

Під час роботи зі спортсменом формування специфічних для виду діяльності ситуаційних уявлень дозволяє найбільш предметно розглядати змагальну діяльність, «накладати» структуру тактико-технічних дій на структуру гри. Крім цього, вирішується проблема диференційованості змісту ігрової діяльності, що відображається особливостями техніки та тактики гри. Включаються два важливі рівні розгляду цього змісту – рівень ігрових ситуацій та умов ігрової діяльності, поза якими саме цей зміст стає абстракцією [7].

Сформовані ситуаційні уявлення, що становлять основу психомоторних особливостей, є когнітивно-моторною ланкою спортсмена (сенсомоторні,

перцептивні, інтелектуальні, нейродинамічні складові) та багато в чому визначають успішність реалізації тактико-технічних завдань у хокеї [8, 9].

Ми припускаємо, що сформовані наочно-інформаційні образи дозволять створити детальні уявлення про специфічні для хокею ситуації, виділивши знання про просторово-часові межі ігрового епізоду, кількісний та якісний склад його учасників, способи застосування рухових прийомів з урахуванням біомеханіки рухів суперників. Наприклад, у момент обіграшу захисника у хокеї атакуючий гравець повинен мати у своїй свідомості повну характеристику дій свого опонента, що включає в себе знання про положення опорної ноги, рівень його концентрації, спрямованості погляду в момент протидії, розташуванні ключки. Врахування таких деталей дозволить атакуючому гравцю застосувати прийом, який повністю суперечить за своїм характером біомеханічним діям суперника (обіграш у протилежний від руху суперника бік, обіграш під ключку або опорну ногу).

А.В. Зиков [20], розглядаючи проблему ситуаційних уявлень у ігрових видах спорту, поділяє особливості уявлень початківців та кваліфікованих спортсменів. Спортсмени-ігровики з недостатнім ігровим досвідом відрізняються відсутністю знань про структуру ігрової діяльності, отже, відчують труднощі у прогнозуванні подальших дій. Наприклад, легко піддаються провокуючим, хибно обманним рухам з боку досвідчених спортсменів, що призводить до вимушених, програних позиціям. Гравці, які освоїли теоретичні знання і мають більше практичного досвіду, ефективніші у реалізації тактико-технічних процесів.

Внаслідок цього виділені авторами ключові когнітивні фактори, що впливають на ефективність реалізації тактико-технічних процесів спортсменів у процесі ігрової діяльності свідчать про те, що об'єктивність інтерпретації ігрової ситуації впливає на адекватність та ефективність майбутніх тактико-

технічних дій, самооцінка поведінки спортсмена відбивається на результативності його дій, а ігровий досвід необхідний для інтерпретації знань про специфіку тактико-технічного поведінки у процесі змагальної діяльності. На підставі цього логічно припускати, що перелічені вище фактори впливають на мислення спортсмена та повинні враховуватися фахівцями при підготовці спортивних команд.

Недостатній рівень тактичного мислення призводить до безпідставних та малоефективних дій в умовах ігрового єдиноборства. Тактико-технічна майстерність супроводжується наявністю знань про способи ведення спортивної боротьби, вміння керувати власними діями. Тактико-технічна дія вважається ефективною, якщо спортсмен своєчасно та доцільно виконує ігрові прийоми, при цьому заздалегідь передбачаючи наміри суперника, знаючи його слабкі та сильні сторони [22].

Важливо, щоб спортсмен умів змушувати суперника діяти в незручній для його ситуації, при цьому забезпечивши собі вигідну позицію.

Під ігровою ситуацією у хокеї розуміється сукупність зовнішніх обставин у вигляді розташування партнерів та суперників на майданчику, їх кількості, координаційної складності дій. Процес гри поділяється на частини, в яких спортсмен безпосередньо робить цілеспрямовані дії.

Таким чином, ситуаційні уявлення виступають як повторні образи внутрішнього та зовнішнього світу хокеїста, які утримуються в його свідомості після сприйняття первинних образів. Якщо ситуаційні сприйняття відносяться до сьогодення (що відбувається в даний момент), то ситуаційні уявлення переносяться на майбутнє чи минуле (спортсмен може відтворити в пам'яті ігрову ситуацію, яка виникала раніше на змаганнях або уявити, якою вона буде). Іншими словами, ситуаційні уявлення є образною пам'яттю хокеїста, що відноситься до ігрових ситуацій.

Мета кожної ігрової ситуації в хокеї полягає в тому, щоб доставити ігровий м'яч у певну область майданчику суперників та прагнути до мінімізації атак з боку протидіючої команди. Це визначає одиницю змагання – блок дії типу «захист-напад», що включає дії з розвідки, дезінформації, конспірації тощо. У цьому аспекті діяльність хокеїстів можна розглядати як функціонал оператора в складно-керованих системах, оскільки елементарний набір прийомів гри викликаний потребою швидкої та правильною оцінкою ігрової ситуації для їхньої цілеспрямованої реалізації [29].

Реалізація хокеїстом тактико-технічних дій у процесі ігрової діяльності здійснюється за допомогою перцептивно-інтелектуальних та емоційно-вольових процесів, пов'язаних із потребою приймати рішення максимально-короткий проміжок часу. Виконання тактико-технічних дій, включає операції з сприйняття ігрової ситуації, її розумової обробки та вибору адекватного рішення для реалізації задуманого [31].

Першою ланкою у формуванні наочно-інформаційних образів є сприйняття ігрового епізоду. Розглядаючи його характеристику, варто відзначити, що навколишня дійсність оцінюється людиною за допомогою сенсорних систем – аналізаторів. Предмети та явища, що відбуваються в навколишньому світі, діють на аналізатори хокеїста, цим сприяють формування образів дійсності.

Результатом формування суб'єктивного образу є процес, що починається з моменту дії роздратування та несе інформацію про час впливу стимулу від об'єкта. У процесі сприйняття формується дія у відповідь, яка виражається в формі розумового образу. При цьому сам процес уявлення та уяви характеризується стихійністю свого розвитку та відсутністю аналізу найбільш суттєвих деталей.

Заключною фазою сприйняття є ідентифікація (пізнання) об'єкт. Специфічна енергія світла, звуку та ін., що виступає у вигляді стимулів, реформується в нервовій системі людини в універсальні коди, які у свою черга забезпечують процес обробки інформації головним мозком.

У зв'язку з цим процеси сприйняття, обробки інформації та прогнозування подальших дій становлять основу тактичного мислення, що проявляється у вигляді виконання задуманих тактико-технічних дій [23].

Тактичне мислення, на нашу думку, грає важливу роль у процесі гри, оскільки саме мислення визначає хід розвитку подальших подій та багато в чому визначає результат протистоянь у змагальній діяльності.

Отже, під час підготовки спортивних команд у хокеї важливим є пошук шляхів щодо вдосконалення техніко-тактичних дій у юних хокеїстів.

1.3. Значення ігрової діяльності у підготовці хокеїстів

На сучасному етапі розвитку дитячо-юнацького спорту від якості підготовки спортсменів, обумовленого володінням тренерами-викладачами технологією навчання, залежить рівень професійної майстерності спортивного резерву. У цьому контексті особливу увагу привертає технологія підготовки хокеїстів, оскільки у командно-ігрових видах спорту на відміну від індивідуальних успішність виступу залежить не тільки від рівня індивідуальної підготовки, а й від злагодженості взаємодії всіх членів команди [25, 32].

Проблема ефективності та тактико-технічних взаємодій хокеїстів в ігровій та змагальній діяльності дає підставу розкрити сутність самої гри та вимагає роз'яснення щодо її специфічних ознак для їх подальшого обліку у процесі підготовки. Ми припускаємо, що облік специфічних вимог гри може

зробити істотний вплив на вдосконалення старих або розробку нових методик, спрямованих на оволодіння ігровою діяльністю змагань.

Гра як соціально-біологічне явище протягом усього свого історичного розвитку звертала на себе увагу з боку теоретиків, прагнули розкрити її сутність з позиції різних галузей міждисциплінарного знання, і до теперішнього часу гру можна вважати невідомим феноменом.

Спортивні ігри на відміну інших різновидів ігор характеризуються наявністю цілей та завдань, спрямованих на досягнення максимально високого спортивного результату. Спортсмени в процесі ігрової змагальної діяльності досягають ігрової переваги над суперником за рахунок розвинених фізичних, психологічних та інших здібностей [45, 46, 47].

Після досягнення бажаного результату спортсмени відчують моральне задоволення. Це проявляється у демонстративної радості, коли в процесі ігрового протистояння одна з команд прагне взяття воріт суперника. Представивши собі таку картину, де спортивне протистояння в ігрових видах спорту позбавлене мети, що виражається у взятті воріт, то в даному випадку можна стверджувати, що гра втрачає сенс і мотив. Учасники гри відносяться до своєї діяльності як до гри доти, доки перед ними не з'являться цілі та завдання, підкріплені мотивом діяльності, спрямовані на змагання з суперником. У цих умовах ігрові змагання є лише категорією гри [48].

Участь у спортивних змаганнях неможливо уявити без спеціалізованого процесу підготовки з використанням фізичних вправ з метою навчання та вдосконалення якостей гравців, необхідні досягнення високих ігрових показників. Розгляд тренувальної діяльності як процесу передбачає необхідність керувати ним.

Основна функція гри – педагогічна. Використання ігрового методу з метою навчання техніці окремих вправ має особливе місце у системі

підготовки хокеїстів. Головною особливістю ігрового методу є те, що він вносить у тренувальний процес змагальний характер. Перевагою застосування ігрового методу у тренувальному процесі є наявність підвищеного інтересу юних хокеїстів.

Гра в тренувальному процесі виступає як оптимальний засіб розвитку імовірного прогнозування. Початківці спортсмени розглядають гру як емоційно яскравий та цікавий для них процес. Через мимовільну і нестійку увагу юних спортсменів гра є гарною опорою для оптимізації зосередженості, подолання психічних бар'єрів, які найчастіше виникають унаслідок відсутності належного інтересу до занять [53, 58].

Ігровий метод у порівнянні з використанням інших методів спортивного тренування змушує хокеїстів застосовувати широкий спектр своїх умінь і навичок. Ігровий процес поєднує в собі змагальний компонент з підтримкою позитивного емоційно-забарвленого фону тренувального заняття. Організована рухова активність, що реалізується в рамках гри надає можливість удосконалювати фізичні, пізнавальні, психологічні здібності спортсменів [60].

Когнітивні здібності, що включають соціальний, емоційний інтелект, вміння розпізнавати емоції, необхідні для успішного виступу у процесі ігрової діяльності. З їх допомогою спортсмени контролюють свою поведінку, передбачають дії своїх суперників та мають можливість провокувати їх у помилкові дії. Іншими словами, розвиток психічних здібностей забезпечує спортсменів здатністю контролювати ігрові ситуації.

Звідси випливає, що будь-яка вправа в тренувальному процесі за аналогією з будь-якою дитячою грою можна розглядати як засіб адаптації до специфічних умов діяльності спортсменів. Іншими словами, гру можна розглядати як вправу, що сприяє адаптації до умов змагання. Водночас

залучення юних хокеїстів в ігрову діяльність сприяє розвитку опорно-рухового компонента, емоційно-вольових здібностей, рішучості, підвищення творчого потенціалу та інших здібностей, необхідні ефективної гри.

Тренери не враховують фактори переходу від ігрової діяльності до змагальної. Фахівці вважають, що наявність технічної бази природним чином має призвести до ефективної реалізації ігрових навичок. Фахівці ігнорують ставлення спортсменів до ігрової діяльності з психофізіологічного погляду. Адже зміна цілей та завдань вже накладають відбиток сприйняття спортсменами ігрових ситуацій.

Особливо це часто проявляється, коли у тренувальному процесі гравці успішно справляються з поставленими завданнями, але за умови зміни діяльності гравці зазнають серйозних труднощів. Некоректне сприйняття зміненої ситуації змушує спортсменів застосовувати рухові прийоми, які у даних умовах недоречні.

Отже, в умовах ігрових ситуацій хокеїст може зрозуміти ситуацію лише за умови її правильного сприйняття, а домогтися правильного сприйняття без досить розвиненого інтелекту спортсмена вважається малоймовірним.

Висновки до розділу 1

Аналіз та узагальнення літературних джерел демонструє, що одна з найбільш поширених проблем полягає в тому, що в ігрових умовах хокеїсти обирають недоцільні ігрові прийоми або способи виконання, що призводить до низької реалізації ігрових моментів. Низька індивідуальна результативність дій викликана тим, що в змаганні юні гравці стикаються з раніше незнайомими ігровими ситуаціями. Спостереження дослідників свідчать, що найчастіше в

подібних ситуаціях юні хокеїсти використовують ті дії, які вони добре освоїли у тренувальних умовах.

Оскільки навчання технічним навичкам здійснюється переважно за допомогою застосування однотипних тренувальних вправ з простими умовами їх реалізації (повільний темп виконання, відсутність зовнішніх перешкод, опорів суперника тощо) у гравців формуються рухові стереотипи, які у свою чергу є однією з причин недостатньої варіативності дій.

Технічна майстерність хокеїста пов'язана з фізичною та психологічною підготовленістю. Високий рівень виконавчої майстерності не може бути досягнуто без наявності добре розвинених інтелектуальних здібностей гравця, які сприяють придбання необхідних знань про способи реалізації власних дій у процесі ігрової діяльності.

Звідси випливає, що у спортивних іграх успішність виступу гравців залежить не тільки від загальної фізичної та спеціальної фізичної підготовки, але й від рівня розвитку інтелекту та психічних здібностей спортсмена.

Дослідження у сфері спортивної підготовки юних хокеїстів показали, що на перших її етапах навчання відбувається акцент на формування виконавського компонента. Процес тактико-технічної підготовки хокеїстів реалізується багатьма практиками з використанням традиційних вправ, спрямованих на формування біомеханічної структури технічних прийомів, а навчання ситуаційного призначення даних прийомів, з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між ігровими протистояннями розглядається лише поверхнево, що згодом призводить до низького рівня індивідуальної майстерності гравців.

В сучасній теорії та практиці хокею розділи техніки та тактики прийнято розглядати ізольовано один від одного. Стала в нашій країні диференційована концепція підготовки виражається, з однієї сторони, у досягненні хорошої

технічної підготовленості гравців з точки зору естетики та точності виконання рухів, а з іншого боку – у відсутності знань про специфіку застосування рухових прийомів в екстремальних умовах ігри. Отже, добре сформована техніка рухів хокеїстів значно переважає програму прийняття рішення, що не завжди допомагає їм реалізовувати свої ігрові задуми.

Систематичні помилки у грі юних хокеїстів спричиняють цілий ряд проблемних ситуацій, наприклад, таких як відсутність довіри з боку тренерів, втрату інтересу до хокею, передчасний відхід зі спорту та багато чого інше. Звідси, в теорії та методиці спортивної підготовки виникають розбіжності між традиційною технологією навчання та існуючою нині системою тактико-технічної підготовки.

Передбачається, що навчання руховим прийомам має реалізовуватися за допомогою діяльнісно-ситуативного підходу, згідно якого в тренувальному процесі переважатимуть ігрові вправи, спрямовані на вивчення нових ігрових ситуацій різної складності та формування узгодженості рухів. Відповідно до цього підходу хокеїсти будуть мати можливість самостійно шукати спосіб вирішення завдання у новій ситуації та одночасно формувати виконавський компонент рухової дії.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Характеристика методів дослідження

Для вирішення поставлених завдань дослідження було використано такі методи:

- теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури;
- педагогічне спостереження;
- педагогічний експеримент;
- педагогічне тестування;
- моделювання;
- методи математичної статистики.

2.1.1. Теоретичний аналіз та узагальнення. Реалізація даного методу здійснювалися шляхом аналізу та узагальнення даних літератури та досвіду передової вітчизняної та зарубіжної практики підготовки хокеїстів. Також аналіз був проведений для вивчення проблеми навчання ігровим прийомом юних хокеїстів, їх техніко-тактичної підготовки. Істотна увага була присвячена вивченню основних детермінантів високої індивідуальної тактико-технічної майстерності представників командно-ігрових видів спорту, у тому числі хокеїстів. Зокрема, було розглянуто питання про роль наочно-інформаційних образів у діяльності спортсменів, а також місці ситуативних уявлень у структурі навчання спортсменів руховим діям та значенні ігрової діяльності у процесі підготовки хокеїстів. Внаслідок теоретичного аналізу даних науково-методичної літератури нами було проаналізовано 60 літературних джерел, із 10 зарубіжних.

Вивчення та узагальнення літератури на тему магістерської роботи проводилося за книгами, навчальними посібниками, матеріалами конференцій та з'їздів, статтями із періодичних видань, авторефератами дисертацій та дисертацій, методичних посібників.

На основі аналізу літературних даних було сформульовано мету, завдання, визначено актуальність та новизна теми. Аналіз літератури дозволив виявити основні напрямки вдосконалення підготовки веслярів в академічному веслуванні та розробки програми їхньої підготовки. Аналіз літературних даних дозволив визначити напрямки та перспективи своїх досліджень.

2.1.2. Педагогічні спостереження.

Даний метод використовувався з метою безпосереднього вивчення педагогічних підходів до підготовки хокеїстів попереднього базового етапу багаторічної спортивної підготовки за умов їх змагальної та навчально-тренувальної діяльності.

Особлива увага приділялася збору інформації про особливості навчання технічним прийомам, індивідуальним та груповим тактико-технічним діям. Виявлені явища та факти, отримані в процесі спостереження за тренувальною та змагальною діяльністю порівнювалися з результатами, отриманими під час аналізу науково-методичної літератури.

Педагогічні спостереження дозволили спостерігати реальний процес, що відбувається в динаміці, реєструвати події в момент їх протікання, а головне, спостерігач не залежав від думок випробуваних.

2.1.3. Педагогічний експеримент – представляє собою спеціально організоване дослідження для визначення ефективності запропонованого експериментального фактору.

Педагогічний експеримент проводився з метою оцінки ефективності розробленої методики навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань. У дослідженні брали участь 20 хокеїстів 10-11 років (по 10 осіб у контрольній та експериментальній групах).

Техніко-тактична підготовка у контрольній групі акцентувалася на навчанні базовим стереотипним рухам та ігровим прийомам. Педагогічний експеримент тривав 4 місяці. Тривалість тренувальних занять під час експерименту становила 90 хвилин на день, 9 годин на тиждень. З 468 годин, закладених у програму спортивної школи на методику було відведено 299 годин.

Планування обсягу роботи в умовах ігрової зали дозволило рівнозначно розподілити навчальні години на час експерименту між контрольною та експериментальною групами.

Тестування досліджуваних показників здійснювалося на початку експерименту, а також після завершення педагогічного експерименту.

2.1.4. Педагогічне тестування. Педагогічне тестування проводили з метою оцінки технічної підготовленості юних хокеїстів. Отримані вихідні дані заносилися в протокол і аналізувалися. Після визначення середньостатистичних значень, середньоквадратичних відхилень та достовірності відмінностей досліджуваних показників робилися висновки та формувалися висновки щодо ефективності методів тренування хокеїстів попереднього базового етапу підготовки. Нижче наведено характеристику тестів, спрямованих на оцінку технічної підготовленості випробуваних. Застосовували такі тестові завдання:

Тест № 1. Ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах. Спортсмен виконував ведення м'яча, який знаходиться за 45.7 м від лінії воріт, потім веде його до стояка, розташованого за 21 м від старту, потім обводить 5 стояків, входить в коло удару і виконує удар по воротах. Результат оцінюється в секундах.

Тест № 2. Ведення, передача м'яча в ціль – для оцінки швидкісної техніки та спеціальної витривалості.

За 15 м від старту позначається квадрат, паралельно лівого, правого та переднього боків квадрату і по діагоналі навпроти лівого та правого його кутів на відстані 15 м розставляються 5 воріт. Результат оцінюється тривалістю виконання всієї вправи – від початку ведення першого м'яча до пересікання лінії старту після передачі п'ятого м'яча.

Тест № 3. Кидок м'яча ключкою на дальність. Хокеїст кидає мяч ключкою по повітрю в коридорі завширшки 10 м. Спортсмен робить три спроби, а зараховується найкраща.

Тест № 4. «Човниковий біг 6х9 м» (с). Тест виконується у парах. Хокеїсти займають розташування на лінії, так щоб ключка знаходилися перед нею. За сигналом хокеїсти долають 9-метровий відрізок, виконують гальмування двома ногами з поворотом тулуба на 90 °. Подібним чином випробуванням необхідно подолати 9-метровий відрізок 6 разів. Гальмування виконується по черзі - лівим та правим боком.

2.1.5. Моделювання. Моделювання ігрових ситуацій було виконано з метою аналізу ігрових ситуацій та формування тренувальних вправ для випробування експериментальної групи. Детальному аналізу були піддані ігрові ситуації, в яких юні хокеїсти виконували ігрові події з низькою ефективністю. Загалом було проаналізовано 3019 ігрових ситуацій, за результатами яких були сформовані дані про малоефективні тактико-технічні

дії. Дані включали інформацію про майданчики, позиції, дії гравців в момент реалізації негативно оцінених прийомів та просторових характеристиках ігрових протистоянь. На основі наявних даних про малоефективні ігрові дії були сформовані ігрові вправи, спрямовані на підвищення ефективності виконання індивідуальних тактико-технічних процесів хокеїстів експериментальної групи.

2.1.5. Математико-статистичний аналіз застосовувався для вивчення одержаних показників у ході проведення дослідження. Розраховувалися середньоарифметичне значення ($\bar{x}$) та середньоквадратичне відхилення (σ) та похибка середнього арифметичного. За допомогою t-критерію Стюдента проводилася оцінка достовірності відмінностей досліджуваних показників, де як критичний рівень значимості бралася значення ймовірності $P \leq 0,05$.

Було визначено:

1. *Середнє арифметичне значення,*

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n},$$

де $\sum X$ - сума показників, n – об'єм вибірки.

2. *Середнє квадратичне відхилення,*

$$S = \sqrt{\frac{(x_i - \bar{x})^2}{n - 1}},$$

де x_i – варіанти змінної,

$\bar{x}$ – середнє арифметичне значення, n – об'єм вибірки

З метою оцінювання статистичної значущості різниці між внутрішньогруповими та міжгруповими показниками, отриманими під час тестування фізичних здібностей веслярів, застосовувався t-критерій Стюдента:

$$t = \frac{|\bar{X}_1 - \bar{X}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}}$$

де $|\bar{X}_1 - \bar{X}_2|$ - Різниця між середніми арифметичними порівнюваних груп, що розглядається без урахування знаку, m^1 , m^2 - помилки середніх арифметичних порівнюваних груп.

Визначений за формулою t-критерій Стьюдента підлягає порівнянню з граничним значенням (t_{gr}), який визначається з таблиць Стьюдента для рівня значущості p (0,05) та числа ступенів свободи (k).

2.2. Організація дослідження

Усі учасники педагогічного експерименту у кількості 20 осіб були поділені на дві групи – контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) – по 10 веслярів у кожній. Вік спортсменів – 10-11 років, які тренувалися в групі попередньої базової підготовки.

Техніко-тактична підготовка у контрольній групі акцентувалася на навчанні базовим стереотипним рухам та ігровим прийомам, в експериментальній групі – на основі конструювання ситуативних завдань. Педагогічний експеримент тривав 4 місяці. Тривалість тренувальних занять під час експерименту становила 90 хвилин на день, 9 годин на тиждень.

Перед початком педагогічного експерименту та по його закінченню серед хокеїстів обох груп (КГ та ЕГ) здійснювався первинний (попередній) та підсумковий (завершальний/етапний) контроль рівня технічної майстерності на підставі проведеного педагогічного тестування.

Написання магістерської роботи поділялося на три етапи.

На першому етапі (вересень 2022) було проаналізовано сучасні вітчизняні та зарубіжні літературні джерела щодо проблематики дослідження; апробовано методи дослідження, проведено педагогічне спостереження за тренувальною та змагальною діяльністю хокеїстів. Аналізувалися та узагальнювалися дані науково-методичної літератури з метою обґрунтування проблеми наукового дослідження та пошуку шляхів підвищення ефективності індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років, конкретизувалися основні засади роботи. Істотна увага приділялося збору та обробці інформації про основні особливості початкового навчання ігрових прийомів юних хокеїстів, ролі наочно-інформаційних образів у діяльності спортсменів-ігровиків, місці ситуаційних уявлень у структурі рухового навчання спортсменів та значенні ігрової діяльності у процесі підготовки молодих спортсменів.

Використані методи теоретичного аналізу та узагальнення (аналіз спеціальної літератури з питань фізичної та функціональної підготовки веслярів на етапі попередньої базової підготовки; здійснено формулювання об'єкта та предмета дослідження, постановку мети та завдань дослідження.

На другому етапі (жовтень 2022 – січень 2023) здійснено констатувальний та формувальний етапи педагогічного дослідження. Здійснювався аналіз тренувальної діяльності хокеїстів попередньої базової підготовки для оцінки ефективності їхньої ігрової діяльності. Зокрема, порівняльному аналізу були піддані ігрові прийоми, що відрізняються ступенем ефективності в ігровій діяльності в рамках тренувальних ігор. На підставі отриманих даних було сформовано категорію малоефективних ігрових прийомів для хокеїстів попередньої базової підготовки. В свою чергу, це стало підставою для вдосконалення методики навчання індивідуальним техніко-тактичним діям на основі конструювання ситуативних завдань.

Нами розроблено алгоритм виконання вправ для підвищення стабільності та варіативності індивідуальних тактико-технічних дій юних хокеїстів. Проведено аналіз вихідних показників технічної підготовленості, розробка програми педагогічного дослідження та її апробація на спортсменах експериментальної групи упродовж чотирьох місяців. Отримані результати оброблялися методами математичної статистики, описувалися результати досліджень, формувалися висновки до розділів.

На третьому етапі (лютий 2023 – грудень 2023) було здійснено узагальнювальний статистичний аналіз отриманих емпіричних даних, систематизовано та описано результати дослідження, доопрацьовано розділи магістерської роботи, сформульовано висновки, здійснено рецензування роботи та попередній захист на кафедрі теорії і методики спорту.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ ХОКЕЇСТІВ 10-11 років НА ОСНОВІ КОНСТРУЮВАННЯ СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

3.1. Методика удосконалення індивідуальних техніко-тактичних дій хокеїстів 9-10 на основі конструювання ситуативних завдань на етапі попередньої базової підготовки

Під індивідуальними тактико-технічними діями хокеїста розуміються доцільні ігрові прийоми з м'ячем або без нього, що склалася в ігровій ситуації. Основне завдання гравців у ході їх виконання полягає в пошуку та реалізації раціональних шляхів, засобів та способів боротьби, які найбільше підходять у конкретній ігровій ситуації. Основу індивідуальної тактико-технічної майстерності гравця складають руховий досвід, теоретичні знання, фізичні та психічні якості.

Як основні засоби реалізації індивідуальних тактико-технічних дій виступають технічні прийоми хокеїстів. Тому в сучасному диференційованому підході до тактико-технічної підготовки підвищена увага приділяється саме навчанню технічних дій.

У ході технічної підготовки ми концентрували головну увагу на формуванні моторного компонента у хокеїстів.

Специфіка ігрової діяльності хокеїстів, що протікає в швидкозмінних умов, пред'являє високі вимоги до просторово-часового орієнтування, що обумовлено розвитком сенсорних систем. Щоб успішно виступати у майбутньому на високому рівні, юні хокеїсти повинні навчитися виконувати

дії з піднятою головою з метою раціонального орієнтування у грі, розпізнавання деталей мікроситуацій, з яких, власне, і складається гра.

Логічно припускати, що успішне вирішення мінімальних ігрових завдань у сукупності може призвести до успішного завершення цілого протистояння. Так наприклад, у єдиноборстві між воротарем та гравцем атаки, якщо останньому вдалося виявити порожній кут у воротах, підвищуються шанси на успішну реалізацію кидка, ніж якщо гравець виконає його успішно, опустивши голову.

Результати попередніх досліджень дозволили вивити основні особливості реалізації ігрових прийомів, що впливають, на наш погляд, зі специфіки традиційного підходу до тактико-технічної підготовки хокеїстів 10-11 років . Детальний аналіз ігрових компонентів показав, що юні хокеїсти в ході змагальної діяльності відчують труднощі зорового контролювання ігрових ситуацій, що особливо проявляється в умовах обмеженого простору та тісного контакту із суперниками. Проблема низької ігрової орієнтації призводить до недостатньої результативності та варіативності застосовуваних дій.

Методику тактико-технічної підготовки хокеїстів удосконалювали таким чином, щоб вона реалізовувалася як складова єдиного цілого, в якому рухове рішення поєднуватиметься з фізичними, психологічними та тактичними рішеннями хокеїстів, що й запроваджувалося в розробленій методиці.

В основу методики закладено ідею, спрямовану на підвищення зорового контролювання ігрових ситуацій, розвиток аналітичних здібностей та психічних процесів у хокеїстів 10-11 років .

Сутність методики навчання ситуативним тактико-технічним діям у хокеїстів полягала в тому, що вся діяльність хокеїста протікала в розумовому плані. Основна особливість полягала в формуванні орієнтовної основи дій,

основу якої складали знання про найбільш раціональні засоби та способи застосування ігрових прийомів у конкретній ситуації.

У запропонованій нами методиці навчання індивідуальним техніко-тактичним діям було засновано на сприйнятті та оцінці ігрових ситуацій, які сприяють осмисленню доцільності застосування ігрових прийомів. Зважаючи на те, що техніка – це всього лише найбільш ефективний та економічний спосіб виконання руху, а як відомо, всіма рухами управляє свідомість людини, то логічніше цей вид підготовки називати як тактико-технічний, а не навпаки. На перше місце у реалізації тактико-технічного розділу ми ставимо навчання хокеїстів аналізу ігрових ситуацій, визначенню шляхів, засобів та способів боротьби. Одночасно з цим вирішується не менш важливе завдання, пов'язане технічною підготовкою у структурі тренувального процесу юних хокеїстів.

Важливим завданням в нашій методиці було навчити хокеїстів раціонально та економічно реалізовувати засоби, визначати шляхи та способи реалізації засобів формуванням біомеханічної структури рухів, що є складовою засобів гри (технічних прийомів).

Таким чином, запропонована нами методика на відміну від традиційної доповнено тим, що під час навчання руховим діям не упускається важлива складова індивідуальної тактико-технічної майстерності хокеїстів – орієнтовна частина.

Методика навчання, що відображає у своїй назві слово "ситуація" передбачає формування орієнтовно-виконавчих компонентів індивідуальної майстерності юних хокеїстів у прив'язці до певних ігрових ситуацій, які логічніше всього інтерпретувати з змагальної діяльності. Процес моделювання ігрових ситуацій виступає важливою складовою цієї методики і вимагає вказівок до ключовим засадам формування ситуативних завдань.

Специфічна діяльність хокеїстів полягає у систематичному вирішенні завдань у швидко змінних ігрових ситуаціях. Успішне виконання ігрових завдань значно підвищує шанси на досягнення ігрової переваги над суперником. Однак те чи інше завдання неодмінно пов'язане з обставинами, що складаються для суб'єкта діяльності, які можна назвати ігровими ситуаціями. Таким чином, процес гри можна розглядати як систему ситуацій, що безперервно змінюються, кожній з яких властиві свої завдання.

Виявлення та аналіз помилок гравців, що виявляються в різних ігрових ситуаціях, виступають як невід'ємна частина тактичної підготовки хокеїстів. Найчастіше у стандартних ігрових ситуаціях аналізу піддаються групові дії двох та більше гравців. У цьому індивідуальна узгодженість рухів щодо ігрової ситуації у структурі групових дій часто залишається без належної уваги. Фахівців більше цікавить сам факт виконання ігрових дій: вдалих передач, кидків по воротах, відборів м'яча, блокувань та інших дій.

Враховуючи той факт, що технічна підготовка хокеїстів 10-11 років частіше всього здійснюється в одних і тих же ситуаціях, за яких спортсмени багаторазово повторюють рухи.

Головними предметами, що викликають умовні рефлекси є фішки, які прийнято розставляти в ідентичних формах (по прямій лінії, у формі змійки, зигзаги або квадрата) при цьому акцентована увага тренерів приділяється техніці виконання рухів, а орієнтовний компонент виконання дій залишається ігнорованим. Говорячи про багаторазове виконання рухів в ідентичних ситуаціях, доречно згадати про вироблення динамічного стереотипу, суттю якого є вироблення під впливом умовних рефлексів зв'язків у спинному мозку займаються. Даний фактор є багато в чому супутній тому, що гравці у змагальній діяльності допускають індивідуальні тактико-технічні помилки.

У такому разі, якщо під час технічної підготовки не створювати більше наближені до ігрових ситуацій умови і не ставити перед хокеїстами завдання, пов'язані з формуванням орієнтовно-виконавчих компонентів дій, то в майбутньому це може призвести до виконання дій, що вимагають відповіді на багато питань – за допомогою якого прийому ефективніше обіграти суперника, в який спосіб краще його виконати, в якому напрямку необхідно пересуватися у цій ситуації тощо.

Говорячи про хокеїстів, вік яких відповідає етапу попередньої базової спортивної підготовки, можна сказати, що для них навчання ігровим прийомам є дуже важливим. Але при цьому навіть у цьому віці навчання техніки рухів має поєднувати у собі всі елементи індивідуальної майстерності, пов'язані з баченням майданчика, аналізом ігрових ситуацій, прийняттям обґрунтованих рішень, дотриманням просторово-часових параметрів дій.

У цьому аспекті побудову завдань неможливо уявити без належних знань про помилки, що часто зустрічаються в змагальній діяльності та їх ключові особливостях, облік яких, на нашу думку, має бути безперервним. Таким чином, моделювання індивідуальних тактико-технічних дій є основним засобом конструювання ситуативних завдань.

Аналіз дій включав у собі 5 компонентів:

- місце реалізації дії,
- аналіз обраних гравцями засобів гри,
- аналіз рухів,
- аналіз траєкторій пересувань
- аналіз просторових параметрів реалізації процесів.

На основі наявних даних формувалися тренувальні завдання, спрямовані на виправлення виявлених недоліків у ігрових діях юних хокеїстів. Процес

навчання індивідуальним тактико-технічним діям починався з постановки завдань, які вирішувалися за допомогою вивчення ігрових прийомів через ситуаційні вправи.

Основна спрямованість розробленої моделі полягала в тому, що в запропонованих тренером умовах хокеїсти повинні самостійно обирати найбільш оптимальний для себе спосіб досягнення мети. Акцентована увага в навчанні приділялася формуванню орієнтовного компонента у мінімальних ігрових ситуаціях. У цьому успішний результат реалізації дій обумовлений раціональним визначенням кількох умов, які необхідно виконати задля досягнення бажаного результату. Слід зазначити, що важливу роль у реалізації індивідуальних дій грало вивчення та аналіз хокеїстами ігрових умов.

Постановка ситуативних завдань під час навчання пред'являла підвищені вимоги до сприйняття ігрових ситуацій, переробки, аналізу, синтезу інформації, отже, під час виконання дій активізувалося мислення хокеїстів, а також запам'ятовувалися значущі для гри в хокей деталі техніки та тактики.

Методику навчання індивідуальних тактико-технічних дій складено з урахуванням принципів ситуаційного підходу. Впродовж педагогічного експерименту здійснювалося навчання руховим діям за допомогою діяльнісно-ситуативного способу, згідно з яким вся діяльність хокеїстів проходила в більш наближених до ігрових умов ситуаціях. Таким чином, навчання технічним прийомам здійснювалося за допомогою взаємодії психічних процесів та моторного компонента, що дозволяло одночасно вирішувати завдання, спрямовані на технічну та індивідуальну тактичну підготовку спортсменів.

В основу методики навчання ігрових прийомів хокеїстів було закладено принципи поетапного формування розумових дій, що базуються на формуванні пізнавальних процесів хокеїстів.

На кожному етапі навчання хокеїстам ЕГ пропонувалося спочатку вивчити сформовані для них умови, а потім самостійно виділити основні опорні точки (ООТ), промовляючи їх уголос. Облік основних опорних точок дозволяв хокеїстам виконувати дії не просто на рефлекторному рівні, що більшою мірою характерно для гравців, які навчаються за традиційною методикою навчання, а реалізовувати їх обґрунтовано, відповідно до викликаних вимог модельованої ситуації. Застосування даного педагогічного прийому дозволяло нам мобілізувати увагу хокеїстів в ході навчання, а також сприяло тому, що гравці стали запам'ятовувати значущі для реалізації своїх дій деталі техніки та тактики.

Навчання та реалізація ігрових прийомів проходило в чотири послідовні етапи, що відрізняються між собою за рівнем складності. За запропонованою нами методикою формувалися навички, що складали основу індивідуальних атакуючих та оборонних дій, прийнятних до стандартних ігрових ситуацій – 1-в-0 та 1-в-1.

В основу атакуючих дій входили навички: ведення, обведення, прийом, передача м'яча та кидок по воротах. Основу оборонних дій складали навички відбору м'яча ключкою та тулубом. Під час навчання відбору м'яча тулубом нами пропонувався пасивний опір суперника з метою запобігання ушкоджень та травм юних хокеїстів.

Характерною особливістю методики навчання тактико-технічним діям є вивчення змодельованих тренером ігрових ситуацій на кожному з представлених етапів. Моделювання ситуацій здійснюється відповідно до завдань тренувальних занять, спрямованих на вирішення індивідуальної тактико-технічної підготовки юних хокеїстів.

У змодельованих тренером ситуаціях хокеїсти обирали найбільш раціональний шлях для вирішення поставленого завдання. Вивчивши ситуацію, гравці виділяли ООТ та промовляють їх вголос.

У разі обрання хокеїстами раціональної для реалізації дії навички та визначення ООТ, які відповідали вимогам тренера, то гравці приступали до виконання вправи, під час виконання якої тренер контролював техніку виконання рухів. Якщо обрані гравцями прийоми та ООТ не відповідали запланованим тренером завданням заняття, він давав можливість виконати помилкову дію, після чого хокеїсти виконували оперативний аналіз результату своїх дій. Таким чином, шляхом контрольованих тренером проб та помилок у кожному наступному повторенні вправ здійснювалася корекція орієнтовного та виконавчих компонентів дій.

1 етап навчання

Завдання: формування ситуаційного сприйняття, ООТ та навичок у початкових незмінних ігрових ситуаціях.

Характеристика вправ: тренер моделює ситуації, де об'єктом виступали гравці, які розташовувалися на майданчику у певних статичних позах. Змодельовані тренером пози об'єктів визначали засоби реалізації завдань суб'єктом, які мають відповідати навчальному завданню тренувального заняття. Виконавши орієнтовну частину дії, суб'єкт діяльності приступає до виконавчої частини, в якій усі рухи виконуються у повільному чи середньому темпі. Перехід від повільного темпу на середній обумовлюється успішністю виконання попередніх вправ. Вивчення прийому у вправах здійснюється у заданих тренером умовах, де опору з боку об'єктів не передбачено.

Проте освоєння дій на першому етапі здійснювалося під впливом створених за допомогою тренера чи партнерів за командою штучних перешкод. Хокеїсти виконували дії та одночасно розпізнавали предмети, знаки

або символи. Так група вправ першого етапу сприяла розвитку концентрації, розподілу, перемикання та обсягу уваги хокеїстів. Розвиваючи дані компоненти психічних процесів, вирішується завдання, пов'язане з баченням майданчика хокеїстами.

Результат навчання: хокеїсти опановують навичку, а також формується сприйняття про початкові ігрові ситуації, що визначають вибір відповідних ігрових прийомів для вирішення індивідуальних тактико-технічних завдань.

2 етап навчання

Завдання: формування ситуаційного сприйняття, ООТ та навичок у початкових малозмінних ігрових ситуаціях.

Характеристика вправ: принципи моделювання ситуацій у тренувальних заняттях повністю відповідають першому етапу навчання. Змодельовані тренером ситуації висувають вимоги до хокеїстів щодо вибору відповідних ігрових прийомів. Як і на попередньому етапі, хокеїсти продовжують вивчати раніше освоювані прийоми з перешкодами, проте вже за умов пасивного опору з боку об'єктів (суперників).

Об'єкти чинять пасивний опір у рамках прийнятих статодинамічних поз. Усі дії виконуються хокеїстами у повільному та середньому темпі. З підвищенням результативності моделюються нові ситуації, що характеризуються більш обмеженим простором для реалізації дій, а також супроводжуються більш активним опором із боку об'єктів. Крім цього, для підвищення стабільності які виконують вправи тактико-технічної спрямованості в різних частинах тренувальних занять за різного ступеня втоми.

Результат навчання: хокеїсти опановують знання про найбільш раціональні способи реалізації дій при сприйнятті початкових ігрових ситуаціях, а також здійснюється стабілізація навичок, що освоюються.

Таким чином, на першому та другому етапах навчання якщо і допускаються відхилення у діях від заявлених тренером вимог, то тільки для того, щоб шляхом проб та помилок сформувати здатність робити вибір розумних прийомів та дій у відповідь на сприйняття початкових ігрових ситуацій.

Можна сказати, що акцентована увага тренерів на першому та другому етапах приділяється формуванню орієнтовного та виконавського компонентів у простих ситуаціях.

3 етап навчання

Завдання: формування ситуаційного сприйняття, ООТ та навичок у ігрових ситуаціях, що змінюються.

Характеристика вправ: особливістю вправ третього етапу навчання є вивчення індивідуальних прийомів гри в змінних ситуаціях, моделювання яких здійснюється так само, як і на попередніх етапах навчання. Якщо на попередніх етапах хокеїсти виконували вправи, під час реалізації яких об'єкти надавали пасивний опір у рамках прийнятих на початку вправ статичних або статодинамічних поз, то на третьому етапі реалізація дій суб'єктами носить варіативний характер через непередбачуваний спосіб протидії об'єктам. Ступінь варіативності дій хокеїстів контролює тренер, задаючи певну кількість прийомів, у межах яких можуть вирішувати завдання. Для розвитку варіативності дій та підтримки інтересу хокеїстів виконання вправ третього етапу навчання характеризується постійною зміною тренувальних умов, що досягаються за допомогою варіацій:

- місць виконання вправ на майданчику;
- форм організації вправ;
- кількості повторень у послідовних серіях вправ;
- кількісного складу учасників у заняттях;

- кількості ігрових прийомів у рамках вирішення тренувальних завдань;
- ступеня стомлення хокеїстів;
- просторово-часових параметрів дій хокеїстів;
- рівня перешкод та опору об'єктів;
- темпу виконання вправ (повільний, середній, високий);
- способів заохочень та покарань за результатами виконання вправ.

Внаслідок послідовної зміни тренувальних умов здійснюється навчанням індивідуальним тактико-технічним діям у різних ситуаціях. Таким чином, акцент у навчанні робиться на вивченні ігрових ситуацій та виборі рішень у відповідь на умови, що склалися при варіативній протидії об'єктів діяльності, а не на систематичному повторенні стереотипних рухів.

Результат навчання: у хокеїстів формується ситуаційне сприйняття в динамічних ситуаціях, що виражається в умінні застосовувати навички в мінливих умовах.

4 етап навчання

Завдання: формування ситуаційного сприйняття, ООТ та навичок у максимально наближених до змагальних ситуацій. Розвиток варіативності дій та творчих здібностей юних хокеїстів.

Характеристика вправ: відмінною особливістю четвертого етапу навчання від попередніх трьох етапів є те, що вправи даного етапу мають комбінований характер. Якщо на попередніх етапах навчання вправи були виборчої спрямованості та орієнтовані на навчання окремого ігровому прийому, то на четвертому етапі раніше освоєні ігрові прийоми поєднувалися в одній вправі.

Усі вправи четвертого етапу проходять на обмеженій ділянці майданчика з метою створення максимальної щільності гри та розвитку варіативності дій.

На цьому етапі ігрові ситуації 1-в-0, 1-в-1, 2-в-1 моделюються відповідно до завдань тренувальних занять, які висувають вимоги до прояву раніше освоєних навичок. Всі ігрові ситуації моделюються таким чином, щоб умови їх виконання були максимально наближені до змагальних.

Перед кожним гравцем, який бере участь у вправі, ставиться установка на певний результат, що формується з урахуванням раніше освоєваних навичок та знань хокеїстів. Вправи виконуються з поступовим збільшенням протидії суперника.

У цих вправах у прагненні до досягненню результату заохочується ініціатива, винахідливість та самостійність прийняття рішень учнів. Параметри навантаження підбираються з урахуванням вимог гри у хокей: 30-45 секунд роботи, 3-4 хвилини - пауза відпочинку. Між вправами хокеїсти оперативно аналізують результати протистоянь, виділяючи позитивні та негативні сторони своїх дій. Даний педагогічний прийом спрямовано на отримання учнями теоретичних знань та ігрового досвіду.

Результат навчання: у хокеїстів формується ситуаційне сприйняття в динамічних ситуаціях, що виражається в умінні застосовувати навички в умовах активного та непередбачуваного опору суперника.

У межах кожного етапу навчання у міру освоєння ігрових прийомів послідовно збільшувався темп виконання вправ та рівень опору суперника.

Збільшення темпу та рівня опору суперника виконувалося нами з метою послідовної зміни умов виконання вправ, а також створення посилюючого впливу на психомоторні якості та функціональні системи організму хокеїстів.

Послідовність переходу від одного етапу навчання до іншого обумовлювалася якістю освоєння прийомів хокеїстів в різних ситуаціях. Основними критеріями, що детермінують перехід до іншого етапу навчання,

були швидкість і раціональність прийняття рішення у змодельованих тренером ситуаціях, а також якість виконання прийомів.

Вправи тактико-технічної спрямованості апробувалися на навчально-тренувальних заняттях. У ході апробування методики переважали тренувальні заняття змішаного типу, в яких освоювалися нові та закріплювалися раніше освоювані навички, а також здійснювалася спортивна підготовка з різних її видів.

Враховуючи отримані під час попереднього дослідження результати хронометрування, що свідчить про переважання у структурі тренувальних занять спеціально-підготовчих вправ тактико-технічної спрямованості, ми включали в заняття переважно ігрові вправи. В рамках ігрової діяльності основними засобами тренування виступали рухливі ігри, естафети та ігри на обмеженій ділянці майданчика. Особлива увага приділялася технології застосування ігрового методу.

До підготовчої частини занять ми включали рухливі ігри та естафети з метою навчання та закріплення технічних навичок, прискорення періоду впрацьовування і підвищення емоційного фону занять.

В основній частині занять з метою закріплення досліджуваних ігрових навичок ми використовували ігри на обмеженій ділянці майданчика, які включали в себе варіативні обманні рухи, підстраховку, дистанційну та персональну опіку суперника, активний пресинг суперника, швидкі переходи з оборони в атаку, відкривання на траву для прийому м'яча, укриття м'яча корпусом від суперника, повернення в оборону, підбирання м'яча, обманні кидки, кидки з-під суперника та ін.

Таким чином, за допомогою ігрової діяльності нами здійснювалось планування спортивної підготовки з урахуванням вікових особливостей, закономірностей функціонування організму та інтересів юних хокеїстів, де

ігрова діяльність займає провідну роль у формуванні всебічних рухових та інтелектуальних здібностей спортсменів, а також є засобом підтримки підвищеного емоційного фону занять.

3.2. Вплив експериментальної методики на показники технічної підготовленості хокеїстів

Для оцінки ефективності методики навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань нами було проведено педагогічний експеримент, у якому брали участь дві групи хокеїстів у складі 10 осіб у кожній із них.

Зважаючи на проведення педагогічного експерименту нам потрібно було виконати етапний педагогічний контроль за допомогою тестування.

Важливим аспектом формувального етапу експерименту було порівняння динаміки показників у тестах технічної підготовленості хокеїстів наприкінці педагогічного експерименту.

Після чотирьох місяців впровадження експериментальної методики в експериментальній групі хокеїстів спостерігалось достовірне покращення всіх показників, що характеризують технічну підготовленість спортсменів.

Результати дослідження до і після впровадження експериментальної методики у хокеїстів експериментальної групи показано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Результати тестування показників підготовленості у хокеїстів
експериментальної групи до та після педагогічного дослідження**

Показник, од. вимір.	Експериментальна група (n=10)		
	до	після	p
Ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах, с	12,54±0,65	10,04±0,55	<0,01
Ведення, передача м'яча в ціль, с	45,58±0,39	41,88±0,29	<0,01
Кидок м'яча ключкою на дальність, м	12,90±0,92	16,80±0,92	<0,01
Човниковий біг 6х9 м, с	11,17±0,35	9,55±0,42	<0,01
Стрибок у довжину з місця, см	166,72±0,42	185,48±0,13	<0,01

Після закінчення формувального етапу педагогічного дослідження середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи вірогідно покращився на 2,50 с ($p<0,01$), ведення, передача м'яча в ціль – на 3,70 с ($p<0,01$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 3,90 м ($p<0,01$), човникового бігу 6х9 м – на 1,62 с ($p<0,05$), стрибка у довжину – на 18,76 см ($p<0,05$).

Слід зазначити, що перераховані вище випробування пред'являють підвищені вимоги до прояву навичок пересування та володіння ключкою. Тести включають старти, гальмування, біг короткими ударними кроками та переступанням (обличчям, спиною вперед), повороти без відриву ніг від

поверхні, ведення м'яча із зміною напрямку руху, кидки по воротах. Варто зазначити, що дані навички становлять основу індивідуальної майстерності юних хокеїстів, тому їх розвиток значною мірою може вплинути на результативність ігрових показників.

Результати дослідження до і після впровадження стандартної програми у хокеїстів контрольної групи показано в таблиці 3.2.

Аналізуючи динаміку змін показників технічної підготовленості у хокеїстів контрольної групи, то вона була не такою суттєвою, як в експериментальній групі, а вірогідні зміни відбулися лише за деякими показниками, що показує незначний вплив загальноприйнятої програми навчально-тренувальних занять у хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки.

Після завершення занять за стандартною програмою підготовки хокеїстів показник середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів контрольної групи невірогідно покращився на 0,30 с ($p > 0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 1,10 с ($p > 0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 0,92 м ($p > 0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,50 с ($p > 0,05$), стрибка у довжину – на 1,35 см ($p > 0,05$), що показує незначну ефективність загальноприйнятої програми підготовки хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки.

Таблиця 3.2

**Результати тестування показників підготовленості у хокеїстів
контрольної групи до та після педагогічного дослідження**

Показник, од. вимір.	Контрольна група (n=10)		
	до	після	p
Ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах, с	12,75±0,65	12,45±0,63	>0,05
Ведення, передача м'яча в ціль, с	49,58±0,39	48,48±0,31	>0,05
Кидок м'яча ключкою на дальність, м	12,90±0,92	13,82±0,82	>0,05
Човниковий біг 6х9 м, с	11,00±0,35	10,50±0,28	>0,05
Стрибок у довжину з місця, см	160,72±0,42	162,07±0,16	>0,05

Порівняння показників експериментальної та контрольної групи після завершення дослідження показало наявність суттєвих відмінностей за всіма досліджуваними показниками технічної підготовленості (таблиця 3.3).

Після закінчення формуального етапу педагогічного дослідження середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи був кращим порівняно з контрольною групою на 2,41 с ($p<0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 6,60 с ($p<0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 2,98 м ($p<0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,95 с ($p<0,05$), стрибка у довжину – на 23,41 см ($p<0,05$).

Таблиця 3.3

**Результати порівняння показників технічної підготовленості у хокеїстів
експериментальної та контрольної групи після педагогічного
дослідження**

Показник, од. вимір.	Групи		
	ЕГ	КГ	p
Ведення м'яча, обведення стояків, удар	10,04±0,55	12,45±0,63	<0,05
Ведення, передача м'яча в ціль, с	41,88±0,29	48,48±0,31	<0,05
Кидок м'яча ключкою на дальність, м	16,80±0,92	13,82±0,82	<0,05
Човниковий біг 6х9 м, с	9,55±0,42	10,50±0,28	<0,05
Стрибок у довжину з місця, см	185,48±0,13	162,07±0,16	<0,05

Динаміка показників тестування технічної підготовленості у хокеїстів експериментальної групи наприкінці дослідження показана на рисунку 3.1.

Як видно з даних, представлених на рисунку 3.1, показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи покращився на 19,94%, ведення, передача м'яча в ціль – на 8,12%, кидка м'яча ключкою на дальність – на 30,23%, човникового бігу 6х9 м – на 14,51%, стрибка у довжину – на 11,25%.

Динаміка показників тестування технічної підготовленості у хокеїстів контрольної групи наприкінці дослідження показана на рисунку 3.2.

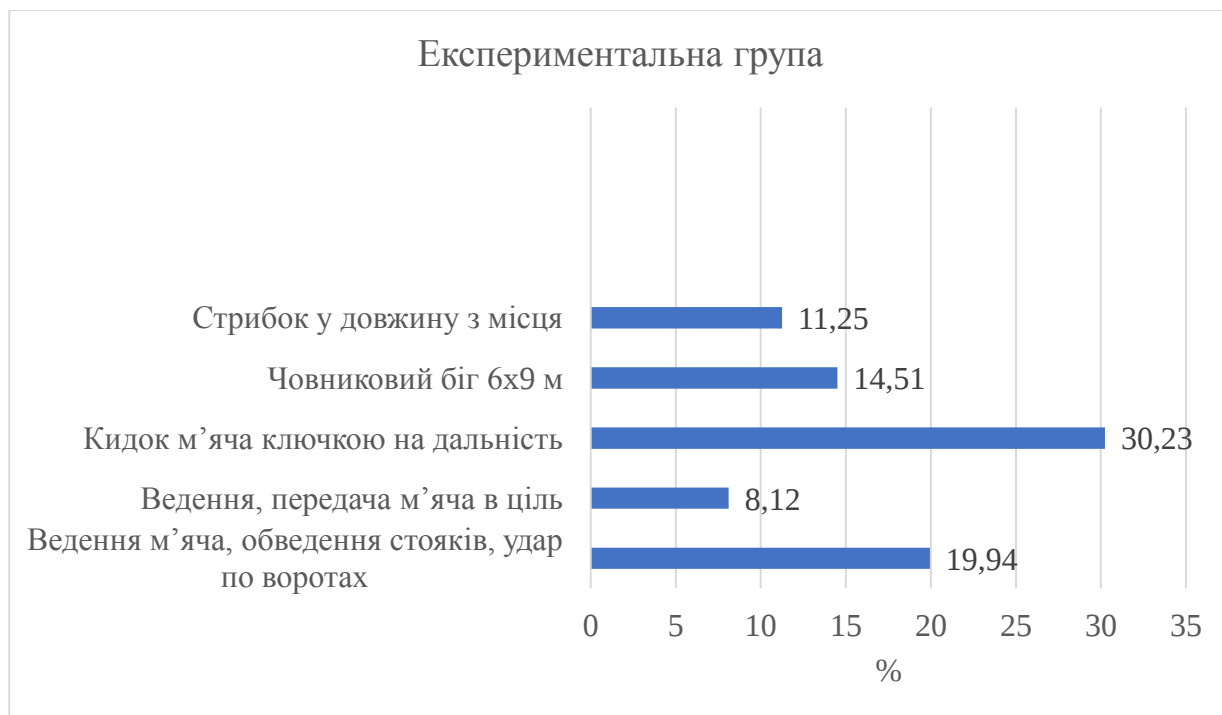

Рис. 3.1. Динаміка показників тестування підготовленості у хокеїстів експериментальної групи наприкінці дослідження

Рис. 3.2. Динаміка показників тестування технічної підготовленості у хокеїстів контрольної групи наприкінці дослідження

Як видно з даних, представлених на рисунку 3.2, показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів контрольної групи покращився на 2,36%, ведення, передача м'яча в ціль – на 2,22%, кидка м'яча ключкою на дальність – на 7,13%, човникового бігу 6х9 м – на 4,55%, стрибка у довжину – на 0,83%.

Наочне порівняння змін у % в показниках технічної підготовленості між досліджуваними групами представлено на рисунку 3.3.

Рис. 3.3. Порівняння динаміки показників тестування технічної підготовленості у хокеїстів експериментальної та контрольної групи наприкінці дослідження

Таким чином, представлені дані порівняння змін технічної підготовленості хокеїстів є наочним підтвердженням ефективності розробленої експериментальної методики у досліджуваних хокеїстів експериментальної групи.

Висновки до розділу 3

На закінчення слід зазначити, що за результатами запропонованої нами методики навчання індивідуальних тактико-технічних дій відбулися якісні зміни досліджуваних показників, а саме технічної підготовленості хокеїстів на етапі попередньої базової спортивної підготовки.

Після завершення занять за стандартною програмою підготовки хокеїстів показник середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів контрольної групи невірогідно покращився на 0,30 с ($p > 0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 1,10 с ($p > 0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 0,92 м ($p > 0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,50 с ($p > 0,05$), стрибка у довжину – на 1,35 см ($p > 0,05$), що показує незначну ефективність загальноприйнятої програми підготовки хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки.

Після закінчення формувального етапу педагогічного дослідження середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи був кращим порівняно з контрольною групою на 2,41 с ($p < 0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 6,60 с ($p < 0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 2,98 м ($p < 0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,95 с ($p < 0,05$), стрибка у довжину – на 23,41 см ($p < 0,05$).

Виходячи з отриманих даних, можна стверджувати, що спеціально підготовчі вправи з постановкою ситуативних завдань різної складності, що

висувають вимоги до вивчення початкових ігрових умов, прийняття рішення у відповідь і виконання ігрової дії відповідно до наочно-інформаційних образів рухів, що сприяють розвитку орієнтовного та виконавського компонентів дії, що, у свою чергу, сприяє підвищенню технічної підготовленості юних хокеїстів.

ВИСНОВКИ

Отримані під час дипломного дослідження результати дозволили зробити такі висновки:

1. У процесі аналізу існуючих у теорії та практиці хокею методик індивідуальної тактико-технічної підготовки хокеїстів було встановлено, що на етапі попередньої базової підготовки навчання ігровим прийомом здійснюється з переважанням систематичних повторень базових технічних прийомів у найпростіших умовах. Через усталений диференційований підхід до індивідуальної тактико-технічної підготовки юних хокеїстів у тренувальних вправах часто не враховується взаємозв'язок між ігровим прийомом та його призначеністю до тієї чи іншої ігрової ситуації. Внаслідок цього оптимальним шляхом підвищення ефективності індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів на етапі попередньої базової спортивної підготовки можна вважати застосування діяльнісно-ситуативного підходу навчання, що поєднує в собі розвиток орієнтовного та виконавського компонентів рухової дії.

2. Виявлено, що найважчими для реалізації індивідуальних тактико-технічних процесів є ділянки-майданчики поблизу бортів, за умов яких гравці приймають нерациональні ігрові рішення, що знижують ефективність індивідуальних процесів. Крім цього можна сказати, що ключовим фактором зниження ефективності індивідуальних дій є недостатній зоровий контроль ігрових ситуацій.

3. Розроблено ймовірнісну модель побудови вправ на основі оцінки та аналізу індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів, що включає 5 компонентів: місце реалізації дії, аналіз обраних гравцями засобів гри, рухів, траєкторій пересування та просторових параметрів реалізації процесів. Наявні дані дозволяють формувати тренувальні вправи різної складності, що

дозволяють вирішувати завдання, спрямовані на навчання ігровим прийомам у специфічних ігрових умовах та виправлення ігрових недоліків, виявлених у ході оцінки змагально-ігрової діяльності юних хокеїстів.

5. Розроблено ймовірнісну модель навчання індивідуальним тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років , що дозволяє формувати орієнтовно-виконавчий компонент рухової дії. Слід відзначити, що важливу роль у реалізації індивідуальних дій відіграє вивчення та аналіз які займаються початкових ігрових умов.

6. Емпіричним шляхом доведено, що застосування методики удосконалення індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років на основі конструювання ситуативних завдань сприяла значному підвищенню технічної підготовленості хокеїстів експериментальної групи.

Після закінчення формувального етапу педагогічного дослідження середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи вірогідно покращився на 2,50 с ($p < 0,01$), ведення, передача м'яча в ціль – на 3,70 с ($p < 0,01$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 3,90 м ($p < 0,01$), човникового бігу 6х9 м – на 1,62 с ($p < 0,05$), стрибка у довжину – на 18,76 см ($p < 0,05$).

7. Після завершення занять за стандартною програмою підготовки хокеїстів показник середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів контрольної групи невірогідно покращився на 0,30 с ($p > 0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 1,10 с ($p > 0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 0,92 м ($p > 0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,50 с ($p > 0,05$), стрибка у довжину – на 1,35 см ($p > 0,05$), що показує незначну ефективність загальноприйнятої програми підготовки хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки, що показує незначну ефективність

загальноприйнятої програми підготовки хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки.

8. Після закінчення формуального етапу педагогічного дослідження середній показник ведення м'яча, обведення стояків, удар по воротах у хокеїстів експериментальної групи був кращим порівняно з контрольною групою на 2,41 с ($p < 0,05$), ведення, передача м'яча в ціль – на 6,60 с ($p < 0,05$), кидка м'яча ключкою на дальність – на 2,98 м ($p < 0,05$), човникового бігу 6х9 м – на 0,95 с ($p < 0,05$), стрибка у довжину – на 23,41 см ($p < 0,05$).

9. Розроблені практичні рекомендації для фахівців, які займаються підготовкою хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алешин И., Рыбаков В. Моделирование годичной подготовки в командных игровых видах спорта. *Теория и практика физической культуры*. 2007. № 10. С. 43–45.
2. Бауэр А.А. Техничко-тактичеськая підготовка хокеїстів. Матеріали ІІ Всеросійськїй науко-практичеськїй конференції с міжнародним участєм студентів і аспірантів. Томск, 2014. С. 56-59.
3. Болотин А.Э. Особенности педагогической технологии управления учебно-тренировочным процессом юных хоккеистов по овладению техникой катания на коньках. *Новая наука: теоретический и практический взгляд*. № 5. 2016. С. 14-16.
4. Быков А.В. Программированное обучение двигательным действиям в командных игровых видах спорта. *Известия Пензенского государственного педагогического университета им. В.Г. Белинского*. 2012. № 28. С. 707-710.
5. Быков А.В. Стратегия и тактика в командных игровых видах спорта. *Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта*. 2011. 12 (82). С. 44-49.
6. Быстров В. А. Основы обучения и тренировки юных хоккеистов : учеб.-метод. пособие. М. : Терра-Спорт, 2000. 63 с.
7. Верхошанский Ю.В., Тихонов В.В., Постников В.В. Основы программирования тренировочного процесса высококвалифицированных хоккеистов в годичном цикле. *Теория и практика физической культуры*. 1995. № 8. С. 3–6.
8. Вознюк Т.В., Бурятинський В., Перепелиця М.О. Структура тактичної підготовки юних спортсменів командних ігрових видів спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2014. № 17. С. 381–387.

9. Вознюк Т.В., Перепелиця М.О. Групові тактичні взаємодії провідних юнацьких команд Європи з хокею на траві у фазі володіння м'ячем. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2012. № 14. С. 86–91.
10. Газимов И. Р. Значимость факторов, определяющих предрасположенность детей 6-7 лет к хоккею. *Омский научный вестник*. 2015. №1 (135) . С. 162-164.
11. Газимов И. Р. Методика технической подготовки хоккеистов на спортивно-оздоровительном этапе. *Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта*. 2015. № 1 (119). С. 56-60.
12. Гарифулин А.Н. Методика и содержание тренировочного процесса юных хоккеистов в возрасте 9-12 лет. *Наука и школа : Физическая культура и спорт*. 2017. № 4. С. 178-185.
13. Дервук И.И. Техническая подготовка хоккеистов защитников на разных этапах квалификации. *Образование и педагогические науки в XXI веке: актуальные вопросы, достижения и инновации*. Пенза, 2017. С. 151-154.
14. Драндров Г.Л. Обучение футболистов групповым тактическим действиям в нападении с применением информационных технологий. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 5. С. 170.
15. Дулібський А.В. Моделювання тактичних дій у процесі підготовки юнацьких команд з футболу. Київ: ФФУ;2001. 130 с.
16. Еникеев Ш. Р. Особенности обучения тактической подготовке юных хоккеистов. *Вопросы образования и науки: теоретический и методический аспекты*: сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции. 2015. С. 34-36.
17. Ждан А.Н. Теория развивающегося обучения В.В. Давыдова в контексте культурно-деятельностного подхода. *Развитие личности*. № 3. 2015.

С. 23-40.

18. Железняк Ю.Д., Портнов Ю.М. Спортивные игры: техника, тактика, методики обучения: учеб. для студ. Москва: Академия; 2002. 520 с.

19. Занковец В.Э. Педагогический и биохимический контроль соревновательной и тренировочной деятельности в хоккее. *Вестник кемеровского государственного университета*. № 4-2 (64). 2015. С. 36-39.

20. Зыков А. В. Ситуационные упражнения в обучении технико-тактическим действиям юных хоккеистов. *Физкультурное образование Сибири*. 2014. № 2. С. 85-88.

21. Зыков А.В. Интеграция техники и тактики в соревновательной игровой деятельности хоккеистов. *Физиологические и биохимические основы и педагогические технологии адаптации к разным по величине физическим нагрузкам*. Казань, 2014. С. 242-244.

22. Зыков А.В. Управление тактико-технической подготовкой хоккеистов 11-12 лет с учетом принципов интеграции и ситуационного подхода. *Наука и спорт: современные тенденции*. № 2 (7). 2015. С. 20-24.

23. Ишматов Р.Г. Тактическая подготовка хоккеистов : учеб. пособие. Национальный гос. ун-т физ. культуры, спорта и здоровья им. П.Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург. Спб.:, 2014 144 с.

24. Камалов А.К. Обучение техники катания на коньках юных хоккеистов на начальном этапе подготовки. *Актуальные проблемы теории и практики физической культуры, спорта и туризма*. 2016. № 3. С. 336-337.

25. Камалов А.К. Реализация методических рекомендаций для формирования умений выполнять тактические действия юными хоккеистами: материалы Всероссийской (с международным участием) научно-практической конференции «Современные проблемы и перспективы развития системы подготовки спортивного резерва в преддверии XXXI Олимпийских игр в Рио-

де-Жанейро». Казань : Поволжская ГАФКСиТ, 2015. С. 258-259.

26. Келлер В.С., Платонов В.М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Львів: Українська спортивна асоціація; 1993. 270 с.

27. Козіна Ж.Л. Спортивні ігри: навч. посіб. Харків: Точка; 2010. Том 1. 200 с.

28. Костюкевич В.М. Управление соревновательной деятельностью спортсменов высокой квалификации в хоккее на траве : учебное пособие. Київ, 2014. 190 с.

29. Костюкевич В.М., Перепелиця О.А., Поліщук В.М. Хокей на траві: навч. прогр. для дитячо-юнацьких спорт. шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімп. резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та училищ олімп. резерву. Київ: Республіканський науково-методичний кабінет Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту; 2005. 110 с.

30. Кузнецова З.М. Особенности обучения, подготовки юных хоккеистов 7-10 лет. *Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта*. 2007. Т. 2. № 2. С. 37-51.

31. Лапицький В., Гончаренко В. Техніко-тактична підготовка у хокеї на траві: навч. посіб. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка; 2006. 134 с.

32. Лапицький В.О. Основні тенденції розвитку сучасного хокею на траві. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2007. № 44. С. 234–236.

33. Макаров Ю. М. Концепция формирования игровой деятельности в спортивных играх. Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. 2013. № 7. С. 78–83.

34. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. Киев: Олимпийская литература; 1999. 317 с.

35. Мельников И.В. Хоккей. Самый полный самоучитель. Лучшая книга для начинающих. М.: АСТ, 2014. 208 с.
36. Михнов А. Игровая специализация в хоккее и факторы её определяющие. Спортивний вісник Придніпров'я. 2015. № 1. С. 121-125.
37. Михнов А.М. Модельные характеристики технико-тактических действий хоккеистов высокого класса различного игрового амплуа. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2014. № 6 (49). С. 79-90.
38. Михнов А.П. Оценка соревновательной деятельности хоккеистов высокого класса с учетом групповых моделей игровых амплуа. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2014. № 6 (44). С. 79-86.
39. Ротенберг Р.Б. Национальная программа подготовки хоккеистов по виду спорта «Хоккей». М., 2020. 230 с.
40. Никонов Ю.В. Подготовка квалифицированных хоккеистов. Киев: Олимпийская литература; 2008. 215 с.
41. Никонов Ю.В. Подготовка юных хоккеистов : учеб. пособие. Минск : Асар, 2008. 320 с.
42. Павленко Ю.О. Науково-методичне забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті: монографія. Київ: Олімпійська література; 2011. 312 с.
43. Перепелиця М.О. Динаміка показників тактичної підготовленості кваліфікованих гравців в хокеї на траві. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2014. Т 10. С. 167–172.
44. Перепелиця М.О. Індивідуальні та групові тактичні взаємодії як визначальний чинник тактики гри команд з хокею на траві. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2012. Т. 13. С. 189–196.

45. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте: Общая теория и ее практические приложения. Київ: Олимп. лит., 2004. 808 с.
46. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте: Общая теория и ее практические приложения. Київ: Олимп. лит., 2015. Кн .2 С.916-940.
47. Плотников В. В. Критерии, влияющие на эффективность формирования групп игроков в команде у хоккеистов на спортивно-оздоровительном этапе подготовки. *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. 2016. №1 (131). С. 186-190.
48. Плотников В.В. Методика технико-тактической подготовки хоккеистов на этапе начальной специализации. *Вестник ВЭГУ*. 2016. № 5 (85). С. 80-87.
49. Савин ВП. Теория и методика хоккея: учебник. Москва: Академия; 2003. 400 с.
50. Чермберс Д. Тренировочные занятия в хоккее: 446 упражнений для развития мастерства хоккеистов. Киев: Олимпийская литература; 2010. 360 с.
51. Elferink-Gemser M, Visscher C, Lemmink K, Mulder T. Relation between multidimensional performance characteristics and level of performance in talented youth field hockey players. *Journal Of Sports Sciences*.2004. Vol. 31(8)/ P.1053–1063.
52. Encin LS. Hockey – for children and juniors. Bucuresti: RFHF; 2001. 271 p.
53. Fenner S.J., Jonathan I.J., Unnithan V. The evaluation of small-sided games as a talent identification tool in highly trained prepubertal soccer players. *Journal of Sports Sciences*.2016. Vol. 34(20). P.1983–1990.
54. Forsman H., Gråstén A., Blomqvist M., Davids K., Liukkonen J.,

Konttinen N. Development of perceived competence, tactical skills, motivation, technical skills, and speed and agility in young soccer players. *Journal of Sports Sciences*. 2016. Vol. 34(14). P. 1311–1318.

55. Harre D. Special problems in preparing for athletic competitions. *Principles of Sports Training*. Berlin: Sportrerlag; 1982. P. 216–227.

56. Kenney L. W. *Physiology of sport and exercise*. Champaign, Human Kinetics, 2012. 621 p.

57. Marek P., Šedivá B., ěoupal T. Modelling and prediction of ice hockey match results. *Journal of Quantitative Analysis in Sports*. 2014. Vol. 10(3). P. 357–365.

58. Nathan S., Haynes J. A move to an innovative games teaching model: Style E Tactical (SET). *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*. 2013. Vol. 4(3). P. 287–302.

59. Robertson S., Gupta R., McIntosh S. A method to assess the influence of individual player performance distribution on match outcome in team sports. *Journal of Sports Sciences*. 2016. Vol. 34(19). P. 893–1900.

60. Vinson D., Peters D.M. Position-specific performance indicators that discriminate between successful and unsuccessful teams in elite women's indoor field hockey: implications for coaching. *Journal Of Sports Sciences*. 2016. Vol. 34(4). P. 311–320.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі одержаних результатів дипломного дослідження можна сформулювати ряд наступних практичних рекомендацій щодо організації процесу навчання індивідуальним тактико-технічним діям хокеїстів 10-11 років :

1. Для підвищення ефективності тактико-технічної підготовки рекомендується формувати тренувальні вправи на основі оцінки та аналізу змагальної діяльності юних хокеїстів. У цьому дослідженні основу ігрових ситуацій становлять характеристики малоефективних тактико-технічних дій, основними з яких є:

- найважчі для реалізації індивідуальних ігрових дій ділянки майданчика;
- типові помилки, що знижують ефективність ігрових прийомів;
- просторові параметри індивідуальних ігрових протистоянь;
- траєкторії пересування гравців та польоту м'яча під час реалізації негативно оцінених тактико-технічних процесів.

2. Для отримання відомостей про технічну підготовленість хокеїстів попередньої базової спортивної підготовки рекомендується використовувати набір тестових вправ, які будуть свідчити про рівень технічної підготовленості хокеїстів.

3. Важливо проводити етапний контроль технічної підготовленості хокеїстів на етапі попередньої базової підготовки для визначення ефективності запропонованої експериментальної методики та вчасного внесення коректив у розроблену методику.

4. Для збільшення кількості ситуацій, що вивчаються юними гравцями, та ефективного навчання індивідуальним тактико-технічним діям рекомендується послідовно ускладнювати умови виконання вправ, варіюючи при цьому:

- ділянки майданчика;
- форми організації вправ;
- кількісний склад учасників вправ;
- просторово-часові параметри тактико-технічних дій;
- рівень зовнішніх перешкод та активності протистоянь суперника;
- ступінь передбачуваності під час опору;
- темп виконання вправ;
- спосіб заохочення та покарання за результатами виконання вправ.

5. Для підвищення ефективності індивідуальних тактико-технічних дій хокеїстів 10-11 років рекомендується освоювати прийоми гри за допомогою діяльнісно-ситуативного підходу, що передбачає вивчення початкових ігрових ситуацій та вибір найбільш раціональних способів досягнення мети.

6. За допомогою запропонованої в цій роботі методики удосконалення тактико-технічних дій надається можливість визначати мінімальні ігрові ситуації у структурі індивідуальних ігрових протистоянь хокеїстів, уточнювати зміст ігрових ситуацій та визначати найбільш оптимальні способи вирішення завдань відповідно до наочно інформаційних образів рухів та дій.